

BİR TÜRK'E GÖNÜL VERDİM

İlker Mutlu

İsmail Ustamız yamandır ha. Bize Almanya'da yaptıklarını anlatırdı da inanmazdık. Neler yapmış neler, anladın mı!

Konu komşuyu düşünüyorum. Ne işi var bu kadının Hüseyin Ağa'nın evinde demezler mi?

Sinemada ötekileştirme, yinelenen klişeler ile toplumsal planda var olan ayrımcılığın sürekli yeniden üretimiyle pekiştirilerek vurgulanır. Sinemanın popülerliğinin devamı için de gereklidir bu klişeler. Bu cinsiyetçi klişeler, farklı milliyet ya da etnik gruptan kadınlar için de geçerlidir. Sinema bunlarla hem önyargıları besler, hem de önyargılardan beslenir.

Sinemadaki kadın temsilleri ve bu temsillerin sarıldığı klişeler söz konusu olduğunda, özellikle ana akım sinemada kadınlara yönelik tutum ile farklı etnik gruplara yönelik tavrın iç içe geçtiği söylenebilir. Her iki durumda da anlatım klişeler üzerine kuruludur ve anlatım dili iktidar sahibi grubun dilidir. Bu hakim grubun dışında kalanlar, üzerine söz söylenen nesne konumundadır. Bir konakta mürebbiyelik yapmaya gelen Fransız Anjel'in konağın erkeklerini baştan çıkararak hafifmeşrep bir kadın olarak resmedildiği *Mürebbiye*'den (Ahmet Fehim, 1919) beri bizim sinemamızda bu böyledir. *Bir Türk'e Gönül Verdim*'de de bir bakıma benzer bakış açısı tekrarlanmaktadır.

Film, Almanya'da birlikte olduğu işçi İsmail'den çocuk sahibi olan Eva'nın İsmail'i bulmaya Kayseri'ye gelişini ve burada başından geçenleri anlatıyor. İsmail'i ararken tanıştığı şoför Mustafa, Eva'ya hedefine ulaşmasında yardımcı olur, ama ona abayı da yakmıştır. İsmail, Eva'yı ve oğlunu başından savınca, Mustafa onlara sahip çıkar. Mustafa onları köyüne götürür ve Eva, Mustafa'nın ailesiyle, onların adetlerini de benimseyerek, yaşamaya başlar. Bir süre sonra o da Mustafa'ya aşık olur. Eva'nın oğlu da Mustafa'ya bağlanmıştır. Evlenmeye karar verirler. Düğün günü bu durumu gururuna yediremeyen İsmail, Mustafa'yı vurur ve kaçar. Halk onun peşine düşer ve kötü benzetererek cezasını verir. Mustafa yediği kurşunlardan kurtulamaz ve ölür. Bir Türk'le beraber olduğu için zamanında onu reddetmiş olan babası, Eva'yı geri getirmesi için onun ağabeyi Hans'ı gönderir. Ama Eva'nın tercihi, köyde kalmak olur. Film özellikle Eva'nın başından geçenler ve bunlar sonucu yaşadığı dönüşüm ve bu dönüşümü ele alışı açısından çokça eleştirilmiş, fakat Ulusal Sinema Hareketi'nin simge filmlerinden biri olarak da öne çıkmış bir yapım.

Halit Refiğ, 1956'da film eleştirileri yazmaya başladığı *Aks Dergisi*'nden itibaren uzun bir süre bu görevi devam ettirdikten sonra, 1964'te ilk uzun metrajı olan *Gurbet Kuşları*'ni yaparak yönetmenliğe başlamıştı. Bu ve onu izleyen yapımlar ileride temelini atacağı ulusal sinema görüşünü oluşturan yapımlardandı, ancak hareketin ilk örneği olarak sayılan yapım, daha önceki sayılarda 50. yaşını kutladığımız *Haremde Dört Kadın*'dir (1965). Hareket, kuramsal dayanağını Asya Tipi Üretim Tarzı'ndan alır ve sinemayı seyircinin finanse etmesini savunur. **Refiğ**'in ulusal sinema mücadelesi, yazarı olduğu *Sinema* dergisinde başlar. Hedef, gücünü tamamen halktan alan bir sinemadır. Filmde Anadolu'nun efsaneleri, meddah, karagöz gibi unsurları temel alınmalıdır ona göre. Alt metni ile güçlü bir

yapım olan *Haremde Dört Kadın*'dan sonra hareketin ikinci filmi, *Bir Türk'e Gönül Verdim* olur. Yine de senaristi Kemal Tahir, *Haremde Dört Kadın*'ı bu akımın içinde değil, tarihi gerçekçilik türünde kabul eder.

Bir Türk'e Gönül Verdim ise Batı ile aramızdaki kültür farkını, Alman bir kadının bizim geleneklerimizi içselleştirmesiyle ele alarak kültürümüzü olumlar. Bu açıdan Ulusal Sinema Hareketi'nin daha da içindedir. **Refiğ**, filmin konusunu bir gazete haberinden oluşturur ve filmi gerçek mekanlarda çeker. Anadolu'da geçen filmlerimizde müzik kullanımının karmaşıklığının bu filmde aşılmış olması ve fonda sadece yöreye ait türkülere yer verilmesi, filmin artılarının en başında geliyor.

Bir Türk'e Gönül Verdim, sinemamıza damga vurmuş bir hareketi simgelemesi açısından önemli bir yapım elbette, ama içerdiği türlü çelişkiler de insanın gözüne batıyor doğrusu. **Refiğ**'in kafası senaryoyu oluştururken ne denli karışık bilemeyiz ama filmin kendi tezini yaralayan birtakım sahneleri izleyiciyi de zaman zaman allak bullak ediyor. Film bazen gerçekten o yerel kültürü övüyor mu yeri mu anlayamıyorsunuz. Film boyunca yaşadığı onca olumsuzluklara rağmen Eva'nın o Anadolu köyünde kalmayı neden tercih ettiği sorusuna mazoşist olduğu yargısıyla cevap verebiliyorsunuz. Eva'nın Almanya'daki sevgilisinin evli olduğunu öğrenmesi ve oğluyla birlikte tanımadığı, bilmediği bir yerde yalnız bırakılmasını bir kenara koyun, yerleştirildiği otelde tacize uğruyor Eva, İsmail'den kovulurken dayak yediği gibi, evine sığındığı Mustafa'dan da köyün öğretmeniyle Göreme'yi gezdiği için dayak yiyor. Bakışlar sürekli üzerinde ve gittiği her yerde saldırıya uğruyor. Bu detaylar kültürümüzün yüceltilmesi çabası esnasındaki kafa karışıklığının işaretleri. Kadına yapılmadık şey bırakılmamışken aslında düşman olması gereken kültürün içinde eriyip onlardan biri haline gelmesi midir ulusallık kavgası? Tarihi kilisede, yer yer bozulmuş ikonların bakışları altında Eva'ya namaz kıldırmanın simgesel karşılığı ne ola ki?

Sinemamızda dış göç esasen 1970 sonrası yapılan filmlerle ele alınmaya başladı. Bu film bir anlamda onların öncülü konumundadır. Filmin bu tarafı, konu Anadolu'da geçtiği için arka planda kalmıştır. Öte yandan hikayenin bir zamanlar Hristiyan keşişlerin yaşadığı, hatta yeraltı şehirlerinde gizlenmek zorunda kaldığı bir bölgede, Kapadokya'da geçiyor olması, konuya bir başka boyut, bir başka simgesellik de katmıyor değildir. Filmde köyün öğretmeni Eva'yı Hristiyan kiliseleri arasında gezdirir. Ve filmin sonunda Eva, o kiliselerden birinde namaz kılar! Film, bu gibi İslami referansları nedeniyle o dönemde muhafazakar kesim

tarafından ilgi görür. **Halit Refiğ**'i kendilerine yakınlaşmış görürler. Bu durum **Kemal Tahir**'le arasını açacaktır. **Refiğ**'in ulusalcı eylemi, **Kemal Tahir**'in Marksist düşüncesine taban tabana zıt kalır.

Üstelik film Alman kadının hikayesini ana tema olarak alsa da erkek otoritesi, şiddeti, her sahneye sınıyor. Eva'yı kabul eden köy ahalisi bile zaman zaman onu köyün yerleşik ahlakına bir tehdit olarak algılıyor. O yöre halkı için ahlak başat prensip gibi gösterilirken filmde otel personelinin Eva'ya sarktığı, İsmail'in baldızıyla, hem de karısıyla kaldığı evde, ilişkisi olduğunu, ona cinsel tacizde bulunduğunu görürüz. Erkeklerin hem kırsalda hem de şehirde yaşadıkları cinsel açlık, filmde özellikle vurgulanıyor. Hikayede iki yönlü bir 'yabancı düşmanlığı' var: Eva'nın babası, Türk bir adamı sevdiği için onu dışlarken Mustafa'nın ailesi de yabancı gelene pek hevesli değil. Kültürel kodlar iki tarafta da benzeşiyor yani.

Finalde abisi Hans, yumuşayan babasının isteği üzerine Eva'yı almaya geldiğinde birbirlerine ne denli mesafeli durduklarını görüyoruz. Eva köyde kalmayı tercih edecek, Mustafa'yı vuran İsmail hapsi boylayacak, yetişkinler iyi kötü yaşama tutunurlarken olan arada kalan çocuğa olacaktır. Tıpkı ikinci ve üçüncü kuşak Türk göçmen çocuklarının Alman ve Türk toplumu arasında kalması gibi. 1960'lı yıllarda Almanya ile misafir işçi anlaşması imzalanmıştı. Savaştan çıkmış Alman ekonomisi için işgücü gerekiyordu ve Türk işsizler için bir ekmek kapısı açılmıştı, aynı zamanda el kapısı olsa da. Oraya göçen işçilerimiz yanlarında ailelerini götüremediler. İlk defa böylesine açık, bakımlı, gösterişli kadınlarla

karşılaşıyorlardı. 'Dost tuttular' ve yeni ülkelerinde başka yaşamlar kurdular. Bu durum memlekette türlü dramların oluşmasına gebeydi elbette.

Aslında Mustafa karakteri de İsmail'in yaşadıklarına aday biri. O da işçi yazılmış Almanya'ya ve beklemekte. Filmde edilen önemli kelimelerden biri bu olay üzerine söyleniyor: Mustafa'nın babası ve imam konuşurlarken, esas meselenin kendi işsizlik ve az gelişmişlik problemlerimizi başka bir ülkenin ekonomik kalkınmasına işçi ihraç ederek uzun dönemde çözemeyeceğimiz gerçeği olduğundan bahsedilir.

Filmin başrolündeki 1944 doğumlu **Eva Bender**, aslen İsveçli olup, Türkiye'ye geldiğinde bir striptizci olarak çalışmaya başlar. 1968'de **Halit Refiğ**'le evlenir. Bu evlilik iki yıl sürecektir. Boşanma sonrası bunalıma giren **Bender**, kendini Galata Rıhtımı'ndan denize atar. Kurtarılır. Başarısız intihar girişimi sonrası İsveç'e döner, ama hala bunalımdadır. 1988'de intihar eder. Daha çok avantür yapımların vamp yıldızı, soyunan kadın olarak tanınan **Bender**'in tek başrolü bu filmdeki Eva rolüdür. Bu rolde elinden gelenin en iyisini yapar oyuncu.

Mustafa rolündeki **Ahmet Mekin**, sinemamızdaki bazı unutulmaz karakterlere hayat vermesine karşın, jön olarak ön plana çıkmayı asla başaramadı. Bu film, onun yıldız olduğu kısa dönem içerisinde çekildi. Mustafa rolüyle ileride canlandıracağı, **Selvi Boylum Al Yazmalım**'daki (Atıf Yılmaz, 1977) Cemşit karakteri arasındaki paralellikler ilginçtir. İki karakter de başkalarının ilişkide olduğu kadınlara tutulur ve onları yüreklice sahiplenir.

Bence filmin asıl yıldızı, kötü adam rollerinin jönü diye adlandırabileceğim, gerçekten yakışıklı fiziğiyle neden hep yardımcı rollerde kaldığına bir türlü anlam veremediğim usta oyuncu, **Bilal İnci**'dir. 1936 doğumlu sanatçı, bu filmdeki rolüyle 2. Altın Koza Film Şenliği'nde En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu Ödülü aldı. 1966'da *Altın Çocuk* (Memduh Ün) filmiyle oyunculuğa başlayan **İnci**, *Ezo Gelin* (Orhan Elmas, 1968), *Alageyik* (Süreyya Duru, 1969), *Aç Kurtlar* (Yılmaz Güney, 1969), *Ağıt* (Yılmaz Güney, 1971), *Cemo* (Atıf Yılmaz, 1972), *Dönüş* (Türkan Şoray, 1972) gibi pek çok Yeşilçam klasiğinde klasını konuşturmuştur. Sanatçı 15 Ekim 2015'te ölmüştür.

Refiğ, katıldığı 1. Kapadokya Ürgüp Kısa Film Senaryosu Yarışması'nın ödül töreninde, *Bir Türk'e Gönül Verdim* filmi de izler. Burada bir sürprizle karşılaşır. Tekstil mühendisi Alman Barbara Sümbül, 6 yıl önce Ahmet Sümbül ile

evlenerek, Mustafapaşa Beldesi'ne yerleştğini, filmin kendi öyküsünden kesitler barındırdığını söyler¹. "*Ben artık sizlerden biriyim. Türk insanlarını çok seviyorum. İzlediğim filmde kendi yaşantımdan kesitler bulmakta zorlanmadım. Filmi çok beğendim.*" der. Film gösterime girdiğinde, bir Alman'ın Türkiye'ye yerleşmesine kimsenin ihtimal vermemesinden dolayı eleştiriler aldığını hatırlatan **Refiğ**, şunları söyler¹: "*Bu filmi 35 yıl önce çektiğimde, yakınlarımdan bile olumsuz tepkiler almıştım. Ama 35 yıl sonra görüyorum ki dünyanın çeşitli ülkelerinden onlarca genç bayan, gönlünü kaptırdığı Türk gençleriyle evlenip, Kapadokya'ya yerleşmişler. Şimdi karşımızda adeta, 35 yıl önceki filmde oynayan **Eva Bender**'i görüyorum. Tarih beni haklı çıkardı.*"¹

---

¹ "Halit Refiğ: Tarih beni haklı çıkardı", Yeni Şafak [link](#)